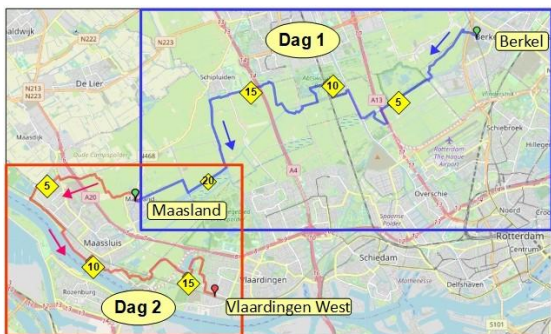

Tweedaagse route 3: Berkel-Vlaardingen West (41,6 km)

De route op dag 1 voert van metrostation Berkel Westpolder naar Maasland (23,4 km). De route op dag 2 voert van Maasland naar metrostation Vlaardingen West (18,2 km). De routebeschrijving van de wandeling maakt gebruik van het wandelroutenetwerk Hof van Delfland. Waar de route afwijkt worden in deze routebeschrijving verdere details gegeven.

Verstoringen in het netwerk? Meld ze bij www.meldpuntroutes.nl.

Scan de QR-code voor een export van de route in GPX-formaat.

Dag 1: Berkel – Maasland (23,4km)

De wandeling op dag 1 begint bij het metrostation Berkel Westpolder. Door de polder, langs de Berkelse Zweth, door de Schieveense Polder, langs de Delftse Schie naar het Abtswoudse Bos. Via de Tanthofkade, Zuidkade en de Vlaardingervaart naar de Vlietlanden. Door de Commandeurspolder naar Maasland.

Routebeschrijving

Start: knp 71: oostzijde metrostation Berkel Westpolder: onder het spoor door, LA door de parkeergarage / supermarkt. LA en volg de Zilvergracht tot knp 85.

knp 85: RA richting knp 19. Direct LA om de boezemsloot, over de graskade tot molen de Valk. LA over de Molenweg, Molenkade, Zwethkade naar knp 25. Tijdens het broedseizoen (15 mrt tot 15 juli): zie routesuggesties: *.

Knp 25: RA naar knp 84, 21, 88. Links het talud op, na de brug over de Berkelsche Zweth LA het talud af, LA onder de voetgangerstunnel door, LA de parallelweg op. Na ca. 400m RA en over het hek, na 125m het volgende hek over. De paaltjes met witte kop volgen. Via de houten brug over de Berkelsche Zweth. LA over de Zwethkade naar de Zweth. RA naar knp 39. Over de Schie naar knp 48, 67, 21, 33, 19 en knp 55.

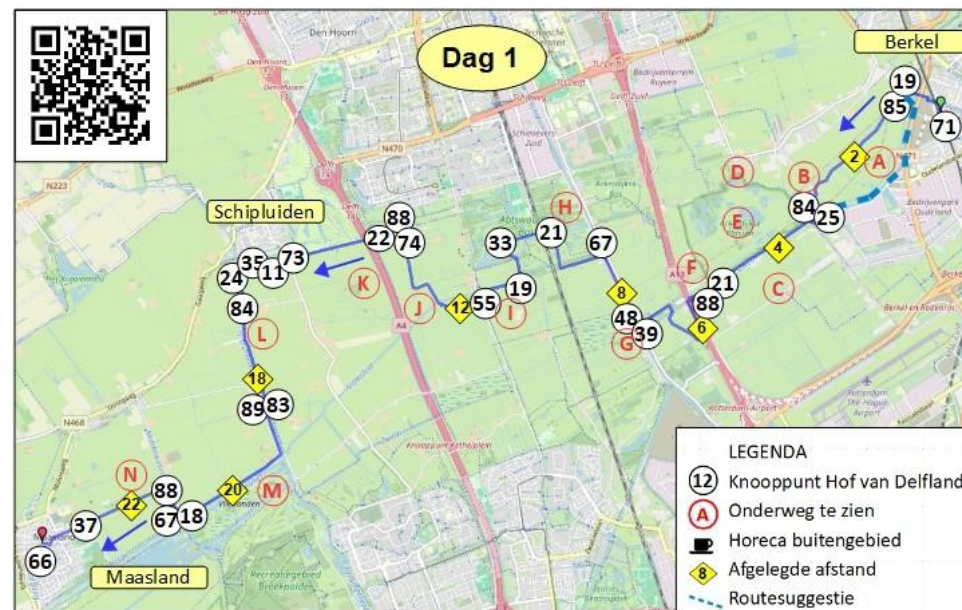
knp 55: over de Tanthofkade (*geen honden toegestaan*) naar knp 74, 88, 22, 73, 11, 35, 24, 84, 83 met de trekschuit naar knp 89, 18, 67, 88, 37, 66. *Het eindpunt van dag 1 is bereikt.*

Voor de bereikbaarheid met het openbaar vervoer van het begin- en eindpunt van de wandelroute wordt verwezen naar www.9292ov.nl

Routesuggestie

Deze is op de kaart aangegeven met een stippellijn.

*: Tijdens het broedseizoen: vlak voor knp 85 LA het Boezempad op. Aan het eind RA de Molenweg op en direct LA de Zwethkade op en links aanhouden, sluisje over en LA tot knp 25. Vervolg-route zie hierboven.

Overnachtingsmogelijkheden

Overnachtingsmogelijkheden bijv.: Bed&Breakfast Maasland: <http://www.bbmaasland.nl/> en Vrienden op de Fiets.

Onderweg te zien

Midden-Delfland, het groene hart van de zuidwestelijke Randstad. Een kleinschalig oud cultuurlandschap met de kenmerken van het Hollandse landschap achter de duinen: laaggelegen (1 tot 3 m onder NAP) en lichtglooiend door de oude kreekkruggen en de natte veengebieden daartussen. De op de kreekkruggen gelegen boerderijen, de oude dorpskernen, de vele molens en gemalen, de kades en oude slotenpatronen tonen je steeds weer de eeuwenoude historie van dit gebied. Een groene oase met een rijke natuur en weidse vergezichten te midden van het grootschalige stedelijke en industriële geweld.

De locatie van onderstaande bezienswaardigheden is gemarkeerd op de routekaart. De rode volglletter wordt hierbij gebruikt als referentie.

Westpolder - kaart Kruikius

A. Westpolder

De Westpolder behoorde oorspronkelijk tot waterschap Polder Berkel. In 1977 is dit opgegaan in het Hoogheemraadschap van Delfland. In het zuiden grenst de polder aan de binnenboezem (de Rodenrijse Vaart) en de Polder Oudeland (nu industrieterrein Oudeland). De polder is grotendeels bebouwd met woningen en wordt doorkruist door de Randstad Rail metrolijn en de N471.

B. Molen De Valk / Zwethsluis

Molen De Valk uit 1772 bemaalde oorspronkelijk de polder Berkel; sinds 1954 is het een woning. De sluis tussen de vaarwegen vanuit Rodenrijs en de Zweth werd vroeger o.a. gebruikt door schepen met groentes op weg naar de veiling.

Polder Schieveen met Rotterdam aan de einder

C. Polder Schieveen

Polder Schieveen is de naam van een polder en waterschap in de voormalige gemeente Overschie. Het waterschap was van ca 1400 tot 1977 verantwoordelijk voor de drooglegging en de waterhuishouding van deze veenpolder. In 2014 zijn de gemeentelijke gronden in Polder Schieveen overgedragen aan Natuurmonumenten, waardoor het behoud van het landschap veilig is gesteld. De boeren, die gronden in de polder pachten, gaan deze nog weidevogelvriendelijker beheren.

D. Zuidpolder van Delfgauw / Akkerdijkse Polder

Ook in deze polders zijn de typische kenmerken van het Midden-Delflandse landschap te zien: oude geuldalen met daartussen hoger gelegen zandiger kreekruggen. In dit gebied zijn sporen gevonden van bewoning vanaf de IJzertijd (800 v Chr.) tot ca 200 n. Chr. Ook in de Romeinse tijd werden vooral de kreekruggen volop gebruikt voor bewoning en landbouw. Daarna ontvolkte het gebied, waarschijnlijk door toenemende wateroverlast vanwege de stijging van de grondwaterspiegel. Er ontstonden grote moerassen, waarin vooral moerasvarens, elzen en berken groeiden en op de hoger gelegen delen: heide, gagel en veenmos. Deze begroeiing in deze natte omgeving zorgde er voor dat op grote schaal veen ontstond. Omdat dat zeer geschikt was als brandstof en in de 10e

eeuw na Chr. het klimaat droger werd, werd deze ontginning economisch zeer interessant. Die werd toen systematisch in hofverband aangepakt, georganiseerd door de graaf van Holland: Floris I. Een hofverband houdt in dat de ontwikkelingsactiviteiten gebeuren vanuit een centrale hoofdvesting, in dit geval vanuit het Hof van Delft.

Aalschoverskolonie Akkerdijkse Plassen

E. Akkerdijkse Plassen

De Akkerdijkse Plassen zijn in de 18e eeuw ontstaan door kleinschalige veenwinning. Met de uiteindelijk gewonnen turf zijn de ovens gestookt waarin het typische Delfts Blauw werd gebakken. Het is een belangrijk vogelgebied, dat ondanks de druk van de Randstad ruimte biedt aan veel bijzondere vogels. De afwisseling van rietland, bossen, plassen en grasland zorgt ervoor dat veel soorten vogels waaronder bosuil, kluut, blauwborst en grutto hier voorkomen.

Berkelsche Zweth met links de Gerardushoeve

F. Berkelsche Zweth

"Zweth" betekent grens of grenssloot. De Berkelsche Zweth is de grens tussen de Akkerdijkse en de Schieveense Polder. Het pad over de kade was vroeger bestemd voor de schippers met hun trekschuiten. Het leidt nu via een onderdoorgang, onder de A13, naar de Schie. Aan het eind van het pad ligt de Gerardushoeve, gebouwd in 1925. Gerardus J. (Gerrit) Heinsbroek begon hier in dat jaar met zijn vrouw Catharina M.(Cato) Kester een veehoudersbedrijf op 12 ha land. Er was lange tijd geen telefoon, elektriciteit en gas. De in totaal 15 kinderen gingen naar school in Berkel en moesten daar wel eerst 6 km voor lopen of fietsen.

Brug over de Berkelsche Zweth

G. De Zweth

Sinds 2004 behoren De Zweth, oorspronkelijk het Delftse deel van de buurtschap, en een deel van de Akkerdijkse Polder tot de gemeente Midden-Delfland. Aan de andere kant van de ophaalbrug over de Berkelsche Zweth ligt Zweth in de gemeente Rotterdam. De naam is afgeleid van het toponiem zweth, dat grens betekent.

H. Abtswoudse Bos

Dit recreatiegebied werd in 2000 aangelegd. Een deel is bestemd voor natuurbos waar de natuur haar gang kan gaan. Dit levert een grote variatie aan bloemen en planten op.

I. Mantjeskade / Vockestaert

De Mantjeskade vormt de afsluiting van het laatste ontginningsblok van de laatste Middeleeuwse ontginning vanuit Delft door de Broertjes Tient. Het Broertjespad, waar de Mantjeskade op uitkomt, is hier naar genoemd. Aan het westelijk eind van de Mantjeskade lag langs de weg Abtswoude de buurtschap Vockestaert. Hier stond

in de 17e en 18e eeuw op de Tanthofkade een windas (overhaal) tussen de Lage Abtswoudse Polder en de Slinksloot. Vockestaert werd in 1970 de naam van het waterschap dat ontstond door samenvoeging van de waterschappen Noord-Kethelpolder, Holierhoekse- en Zouteveense Polder, Lage Abtswoudse Polder en Kerkpolder. Enkele jaren later ging dit waterschap op in het Hoogheemraadschap van Delfland; de buurt naam bleef bestaan.

J. Tanthofkade

De Tanthofkade is een eeuwenoude ontginningskade aan het eind van het Hof van Delft. Deze functioneerde als eerste zeewering voordat de Maasdijk werd aangelegd en was een landscheiding tussen de Oost- en Westambachten van Delfland (het Oost- en het Westland). Het

was lang een kerkepad, waarlangs de bewoners ter kerke gingen in Den Hoorn. Het hele traject valt al eeuwenlang onder het recht van overpad en mag door wandelaars gebruikt worden. De herkomst van de naam is nog steeds een mysterie. Tot nu toe zijn er twee verklaringen gegeven. De eerste verklaring is dat Tanthof een afleiding is van "anthoof" van het Latijnse anti = tegen. Ant is in de Nederlandse taal alleen bewaard gebleven in antwoord en anthoof, waarbij anthoof "waterkering" zou betekenen in de zin van een "hoofd bedoeld om het water tegen te houden" (dijk of kade). Een tweede verklaring komt van de historisch geograaf Beekman in 1938. "Anthoof" is een samensmelting van "aan het hoofd": het is het hoofdeinde van de percelen. Dat is de plaats waar de ploeg keert en waar naderhand een kade is gelegd. Tanthofkade zou dan betekenen "de kade gelegen aan 't hoofteinde".

K. Rijksweg A4

Over de aanleg van dit stuk snelweg tussen Schiedam en Delft is veel te doen geweest. In de jaren '70 van de vorige eeuw werd met de werkzaamheden begonnen, maar na de aanleg van het zandlichaam kwam het werk stil te liggen na bezwaren over de luchtkwaliteit en de aantasting van de natuurwaarden van Midden-Delfland. In 2001 kon het werk worden voortgezet nadat aanvullende plannen waren overeengekomen voor het versterken van de landschappelijke kwaliteit en de natuurwaarden van het gebied en een betere stedenbouwkundige inpassing van het tracé tussen Schiedam en Vlaardingen. December 2015 reden de eerste auto's over dit stuk A4.

L. Vlaardingervaart

Vanwege zijn slingerende vorm zal het zuidelijk deel van de Vlaardingervaart van oorsprong een natuurlijk water zijn. Het noordelijke deel is grotendeels gegraven. De Vlaardingervaart was een grafelijk water waarvoor jaarlijks pacht moest worden betaald in de vorm van 200 snoeken, af te leveren aan het Hof in Den Haag. De

Vlaardingervaart heeft eeuwenlang als belangrijkste taak gehad het overtollig water uit het gebied van Delfland weg te voeren naar de sluizen in Vlaardingen en later, na het graven van de drie Vlieten in de 14e eeuw, naar Maeslantsluys (Maassluis). Langs de Vlaardingervaart is door de stad Delft op de oostkade een trekpad aangelegd als onderdeel van de trekschuitroute van Delft naar Maassluis en Vlaardingen. Van 1645 tot tegen het eind van de 19e eeuw waren er officiële veerdiensten tussen Delft en Maassluis/Vlaardingen; daarna hebben particulieren deze voortgezet tot na de Tweede Wereldoorlog, zij het steeds meer met motorschuiten.

Blœiend moeraskartelblad

M. Vlietlanden

De Vlietlanden zijn een van de weinige originele laagveengebieden in Europa. Ze zijn een fraai voorbeeld van het oude Hollandse cultuurlandschap. Het bestaat uit open water en brede vaarten, moerasbos (met een blauwe reigerkolonie), riet- en hooilandjes, met zeldzame planten en weidevogels. In het voorjaar zijn de hooilandjes prachtig om langs te varen. Ze staan vol gele dotterbloem en paarse pinkster- en koekoeksbloem en moeraskartelblad.

N. Kwakelweg / Doelpad

Een kwakel is een hoog bruggetje met trappen of schuine planken aan weerszijden. Schuiten konden onder een kwakel doorvaren. De Kwakelweg is naar dit bruggetje vernoemd. De brug verbindt de weg met het Doelpad, een eeuwenoud kerkepad waarlangs de bewoners van de Duifpolder naar Maasland liepen. Het pad

speelt een rol in 'Een vlucht regenwulpen' van Maarten 't Hart.

Dag 2: Maasland – Vlaardingen West (18,2 km)

De route van dag 2 voert van Maasland door de Dijkpolder langs de Westgaag, via de Oranjepolder naar Het Scheur. Van Maassluis door de Aalkeetpolder naar metrostation Vlaardingen West.

Routebeschrijving

Start: Maasland knp 66: naar knp 15, 59, 31, 82, 16, 38, langs Het Scheur naar knp 84.

knp 84: naar knp 27, 63, 21, 76, 77, 18, 95, 56, 23, 88 en knp 47. *Het eindpunt van de route is bereikt.*

Voor de bereikbaarheid met het openbaar vervoer van het begin- en eindpunt van de wandelroute wordt verwezen naar www.9292ov.nl

Onderweg te zien

A. Maasland

Maasland is al vóór de 10e eeuw ontstaan als ontginningsgebied. Nadat de oorspronkelijke nederzetting in de 12e eeuw waarschijnlijk bij een stormramp is weggespoeld werd de huidige dorpskern gesticht. Het gebied werd tussen 1241 en 1614 beheerd door de Ridderlijke Duitse Orde, een adellijke charitatieve instelling. De oudste delen van de Oude Kerk (vroeger de Hervormde Kerk) stammen uit de 14e eeuw. In 1945 brandde de kerk vrijwel volledig af, maar is in de jaren daarna volledig herbouwd. De R.K. kerk uit 1887 met als patrones de heilige Maria Magdalena, is in neogotische stijl, ontworpen door architect E. Margry, een leerling van P.J.H. Cuypers.

Dijkpolderpad op de kaart van Kruikius

B. Dijkpolderpad

Op de kaart van Kruikius uit 1712 wordt het Dijkpolderpad al weergegeven. Het voetpad verbond de Westgaag met het centrum van Maasland en werd gebruikt als kerkepad, door ambachtslieden en door schoolkinderen.

Westgaag 100

C. Westgaag

De Westgaag is een restant van de oude kreek de Spartel, een naam uit de prehistorie of uit de Romeinse tijd. In die tijd was de Spartel een belangrijke verbinding tussen Voorburg/Den Haag en de Maasmonding. De boerderij op nr. 100 heeft een kern die uit de 16e eeuw stamt. De boerderijen hadden een gemengd bedrijf. Enkele hebben een werkruimte in het voorhuis waardoor de voorhuizen breder zijn dan elders gebruikelijk.

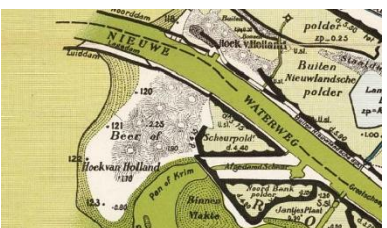
D. De Maasdijk

De Maasdijk is in diverse fasen aangelegd en moet omstreeks 1250 zijn voltooid. De dijk vormde de zuidelijke begrenzing van het Hoogheemraadschap van Delfland.

Ludolf Bakhuizen: Stadhouder en koning Willem III arriveert in de Oranjepolder op 31 januari 1691 - Mauritshuis

deel wordt beheerd ten behoeve van de natuur; het zuidelijk gedeelte is bestemd voor recreatie.

Kaart uit ca 1910

De Beerplaat werd eerst een eiland, verbonden met Rozenburg, maar is inmiddels opgegaan in het havengebied van de Maasvlakte. Aan de overzijde van Het Scheur uitzicht op de Zevende Petroleumhaven en de installaties van de petrochemische industrie.

Grote Kerk op het Kerkeiland, Maassluis

E. De Oranjeplassen

In 1644 heeft stadhouder Frederik Hendrik opdracht gegeven om het gebied ten westen van Maassluis in te polderen, wat voor die tijd honderdduizend gulden gekost heeft: de Oranjepolder. Vanwege de gunstige bodemgesteldheid van dit voormalige getijdengebied, zavelgrond genaamd, werd hier van oudsher aan landbouw gedaan.

Een deel van de Oranjabuitenpolder werd in 1967-1968 afgegraven om de westelijke uitbreiding van Maassluis op te hogen, de Oranjeplassen ontstonden. Het noordelijke

F. Het Scheur/Nieuwe Waterweg

Het Scheur was oorspronkelijk een zijtak van de monding van de Maas, die begon bij de samenvloeiing van de Oude en Nieuwe Maas, net ten westen van Vlaardingen, en eindigde in de Maasmonding, destijds ten zuiden van de strandvlakte De Beer. In 1872 werd de Nieuwe Waterweg door die strandvlakte gegraven ongeveer vanaf de huidige Maeslantkering en werd Het Scheur verbreed ten

G. Maassluis

Maassluis is rond 1340 ontstaan als Maeslantsluys, een nederzetting bij de uitwaterende sluis in de zeewering langs Het Scheur. Na de afscheiding van Maasland in 1614 ontwikkelde het zich als Maassluis tot vissershaven en (vanaf de 19e eeuw) tot belangrijk centrum van de zeesleepvaart. De Grote Kerk uit 1629 staat op de plaats waar voordien de schans lag die in de 16e eeuw was gebouwd tegen plunderende zeerovers. In de Tweede Wereldoorlog is een groot deel van de oude binnenstad verloren gegaan door een grote stadsbrand ten

H. Keersluis Buitenhaven

Deze sluis is een extra waterkering in de Deltadijk. In 1984 werd de Deltadijk aangelegd en in de buitenhaven van Maassluis een keersluis gebouwd om het achterland tegen te hoge waterstanden te beschermen. Sinds die tijd hoeft de Monstersche Sluis, in de Maassluisdijk, 'slechts' een water-kolom van maximaal 200 cm tegen te

houden. Dertien jaar later werd ook de Maeslantkering in gebruik genomen. Wanneer de deuren van de keersluis in de buitenhaven bij een laagwaterpeil van NAP -40 cm worden gesloten is het waterniveau in de binnenhaven gelijk met dat in de Noordvliet. De deuren van de Monstersche Sluis kunnen dan allemaal worden geopend en kleine schepen met een maximale breedte van 3,40 kunnen zonder schutten de sluis passeren.

Veerboot Maassluis, kaart 1910

I. Veer Maassluis-Rozenburg

De veerdienst tussen Maeslandtsluys en Brielle wordt voor het eerst genoemd in de 14e eeuw (het eiland Rozenburg/Blankenburg bestaat dan nog niet). Rond 1728 zorgde landaanwas in de Maasmonding ervoor dat het Staeldiep werd afgesloten door het nieuwe eiland Rozenburg/Blankenburg. Er was dus een splitsing nodig in een veer Maassluis-Rozenburg en een veer Rozenburg-Brielle. Het overbruggen van de afstand tussen beide

aanlegplaatsen op Rozenburg ging per voermans- of wagenveer en duurde bijna een uur. Sinds november 1891 werd op verzoek van de provincie een stoomboot ingezet op de veerverbinding Maassluis - Rozenburg. De 'Hoofdingenieur van Elzelingen' die in het midden van de 20e eeuw tientallen jaren de verbinding onderhield, was de eerste veerboot op de Waterweg tussen Rotterdam en de Noordzee met radar aan boord. Met de opening van de Blankenburgtunnel zal het vaarschema van de veerdienst worden herzien.

J. De Lickebaert

Dit is de oude naam voor het hele zuidwestelijke deel van wat nu Midden-Delfland is. Nu de naam voor de strook tussen de Maassluisdijk en Het Scheur. Toen in 1992 bekend werd dat de provincie voornemens was in de Lickebaert naast de Rietputten een stortplaats voor zwaarvervuild afval te maken ontstond een massaal protest daartegen van omwonenden en andere betrokkenen. Onderdeel daarvan was de (illegale) aanleg van een Volksbos op de locatie waar het stort was gepland. Uiteindelijk was dit protest succesvol: de stortplaats werd afgeblazen. Het gebied werd begin deze eeuw heringericht als recreatie- en natuurgebied en het Volksbos stond fier overeind!

Weergave Hollandtunnel

K. Het Blankenburgtracé

In 2018 is begonnen met de aanleg van het Blankenburgtracé, een nieuwe verbinding tussen de A15 en A20. Dit tracé, dat dwars door het Oeverbos, de Rietputten, de Aalkeet-Binnenpolder en vlak langs de Krabbeplass zal lopen betekent weer een volgende aanslag op de natuurwaarde van dit gebied. Eind 2024 is de tunnel geopend

L. Zuidbuurt

Deze smalle polderweg op de dijk verbindt Maasland met Vlaardingen en vormt de scheiding tussen de Aalkeet-Binnenpolder (de zuidelijke, met een kleibodem) en de Aalkeet-Buitenpolder (de noordelijke, met een veenbodem). De boerderijen liggen op een door het land slingerende kleibaan. Van de ongeveer 40 boerenbedrijven

en 10 glastuinders die in ca. 1970 in dit gebied actief waren, zijn er nog maar enkele over. Met de reconstructie van Midden-Delfland werd een groot deel van het gebied bestemd voor recreatie. Veel boerderijen kregen nieuwe bewoners en nieuwe bestemmingen. Een deel van de weilanden werd met bomen beplant en er zijn fiets- en wandelpaden aangelegd. Met de aanleg van de Krabbepas werd voorzien in gevarieerde watersportvoorzieningen.

M. Aalkeetpolders

De beide Aalkeetpolders worden gescheiden door de Zuidbuurt. De zuidelijke Aalkeet-Binnenpolder heeft een gemengde veen-klei-zandbodem en is daardoor geschikt voor de landbouw. De boerderijen staan op de hogere oude kreekruggen.

De noordelijke Aalkeet-Buitenpolder bestaat voor het grootste deel uit veenweiden dat uitsluitend voor veeteelt wordt gebruikt. Een deel van het gebied is door de Vereniging Natuurmonumenten ingericht voor de natuur. Hier wordt het waterniveau plasdras gehouden speciaal voor de weidevogels. De eendenkooi 'Het Aalkeetbuiten' is één van de twee overgebleven eendenkooien in Midden-Delfland.

N. Krabbepas

De Krabbepas werd omstreeks 1990 ten behoeve van de waterberging gebaggerd; inmiddels is het een aantrekkelijke recreatieplas. Bij het baggeren van de plas werd een skeletgedeelte aangetroffen van een man uit de Bronstijd (14e eeuw v. Chr.), een periode waarvan tot dan toe niet bekend was dat Midden-Delfland werd bewoond.

Ook zijn in de omgeving de eerste sporen van de Vlaardingen-cultuur aangetroffen: een prehistorische cultuur uit de periode tussen 3.500 en 2.500 jaar v. Chr. De stenen bijl die in 1958 in de Westwijk van Vlaardingen werd gevonden, maakte dat de geschiedenisboeken herschreven moesten worden. Tot dan toe had men aangenomen dat West-Nederland in de prehistorie onbewoond was. Gevonden zijn hier gebruiksvoorwerpen van gepolijst hout en bot, stenen bijlen, resten van kano's, etc. Later bleek deze cultuur ook voor te komen in andere delen van West- en Zuid-Nederland.

O. Voedselbos Vlaardingen

Een voedselbos is een gebied dat landbouw en natuur verregaand combineert. Het bestaat overwegend uit gewassen die zich op die plek op natuurlijke wijze goed zullen handhaven zonder kunstmatige ingrepen: bomen, struiken, kruiden, knol- en wortelgewassen, bodembedekkers,

klimplanten en paddenstoelen zorgen ervoor dat gedurende zo'n ¼ jaar voedsel kan worden geoogst zoals groenten, fruit, noten en honing. Ook kunnen er medicinale kruiden en hoogwaardig zaai- en plantgoed worden geoogst. Door een goede afstemming bij de plantenkeuze en inrichting vormt het een gesloten agro-ecosysteem en kent zo'n gebied een hoge biodiversiteit waar-

door het een hoogwaardige natuur in een aantrekkelijk landschap biedt. Het Voedselbos Vlaardingen maakt deel uit van de wereldwijde Urban Forestgarden beweging.

Bronvermelding

Deze wandelroute maakt deel uit van een serie van 15 lange afstandsroutes, voor het eerst gepubliceerd in de periode 2015-2020. De serie is gemaakt door Jos van der Heide van de werkgroep Paden van de Midden Delfland Vereniging in samenwerking met de vereniging Te Voet. In 2024 zijn de routes geactualiseerd. Bij deze bewerking is tevens dankbaar gebruik gemaakt van:

- artikelen uit de Jaarboeken van de Historische Vereniging Oud-Schipluiden en informatie op de website www.middendelfland.net.
- publicaties van Midden-Delfland is Mensenwerk: <https://www.mdmw.nl/>